

V. S. Rudnytskyj, O. V. Rudnytska

Characteristic of structure and contents of reporting about sustainable development of an enterprise

The essence and the main approaches to sustainable development of the enterprise, its concept combined economic growth and ensuring social protection of the population and minimize environmental impact. A comparative description of the structure and content of individual reports on sustainable development, which consist domestic and foreign companies.

Key words: *accounting, sustainable development, the concept, principles, model, reporting on sustainable development, integrated reporting.*

Рудницький Василь Степанович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

Рудницька Олена Василівна – аспірант Львівської комерційної академії.

УДК 657.6

О. В. Шипунова

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ

Наведено узагальнену модель інформаційної бази та етапи аудиту фінансових активів. Запропоновано класифікатор типових порушень і помилок, які можуть бути виявлені у процесі аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві.

Ключові слова: *фінансові активи, аудит фінансових активів, внутрішній аудит дебіторської заборгованості.*

Вступ. Підвищення зацікавленості різних суб'єктів ринку до фінансових активів як до «індикатору» ефективності діяльності, фінансової стійкості і стабільності підприємства, зумовлює необхідність отримання достовірної інформації про величину фінансових активів підприємства шляхом проведення якісного незалежного аудиту.

Постановка завдання. Проблеми аудиту фінансових активів розглядалися в працях відомих вітчизняних та закордонних учених-економістів, серед яких Кулаковська Л. П. [1], Лозовицький С. П. [3], Петренко С. М. [4], Усач Б. Ф. [5] та інші. Проте низка проблем з питання організації аудиту

© О. В. Шипунова, 2014

фінансових активів на сьогодні потребують подальших досліджень та наукових розробок.

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень і надання практичних рекомендацій щодо організації аудиту фінансових активів.

Результати. Під аудитом фінансових активів розуміють процес незалежної, компетентної перевірки аудитором правильності ведення на підприємстві бухгалтерського обліку операцій з фінансовими активами, їх відповідності чинному законодавству, правильності відображення у фінансовому обліку і на рахунках, а також з метою отримання практичних рекомендацій від аудитора про шляхи удосконалення організації системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю за фінансовими активами.

Міжнародним стандартом аудиту 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» визначено, що аудит фінансової звітності має надати можливість аудитору висловити думку з приводу відповідності фінансової звітності у всіх суттєвих моментах встановленим принципам її підготовки [1].

Основними цілями аудиту фінансових активів є:

- висловлення незалежної думки про достовірність відображення фінансових активів і їх складових у фінансовій (бухгалтерській) звітності;
- висловлення незалежної думки стосовно правильності відображення операцій з фінансовими активами на рахунках бухгалтерського обліку;
- оцінка безперервності діяльності підприємства;
- аналіз достатності засобів підприємства для погашення зобов'язань та формування резервів для подальшого його розвитку [2].

Предметом аудиту фінансових активів і їх елементів виступає точність, повнота і нейтральність відображення операцій, пов'язаних з фінансовими активами.

Об'єктами аудиту є елементи облікової політики, операції з обліку, записи в регістрах та звітності.

Джерелами інформації для аудиту фінансових активів є первинні документи; облікові регістри; акти та довідки попередньої перевірки, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю; головна книга; фінансова звітність підприємства.

Таким чином, контрольна інформація є переліком даних, які містяться в законах, нормативних актах, кошторисах, квотах, планах і фактично зафіксованих характеристиках господарських фактів і процесів підприємства [3; 4].

Перелік джерел інформації, необхідної для проведення аудиту фінансових активів наведено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Модель інформаційної бази аудиту фінансових активів

Об'єкт аудиту	Елемент аудиту	Джерело інформації		
		синтетичного обліку	аналітичного обліку	інші джерела
Грошові кошти	Каса, грошові кошти в дорозі, на рахунках в кредитних організаціях	Робочий план рахунків, облікові реєстри (журнали-ордери, відомості), головна книга, звітність (ф.1,2), аудиторський висновок за минулі роки	Касова книга, звіти касирів, банківські виписки, платіжні доручення, документи по руху грошових коштів і інші реєстри аналітичного обліку, документи по інвентаризації грошей в касі	Нормативні акти, положення про облікову політику, накази і розпорядження, що стосуються руху грошових коштів та ін.
Фінансові інвестиції	Цінні папери, надані кредити іншим організаціям, вклади організації за договором	Робочий план рахунків, облікові реєстри, відомості, головна книга, бухгалтерська звітність за поточний і попередні роки	Реєстри аналітичного обліку по рахункам, акти оцінки майна, договори по наданим кредитам, довідки-розрахунки по дебіторській заборгованості, авізо, банківські платіжні документи, виписки по банківським рахункам	Нормативні акти, положення про облікову політику, накази і розпорядження, що стосуються руху фінансових інвестицій, договори про купівлю цінних паперів, протоколи зборів акціонерів
Дебіторська заборгованість	За товари, роботи, послуги, за податками і зборами, оформлена векселем, інша	Робочий план рахунків бухгалтерського обліку, облікові реєстри по відповідним рахункам, головна книга, бухгалтерська звітність за поточний і попередні роки	Реєстри аналітичного обліку по рахункам, договори з покупцями та замовниками та з іншими дебіторами, довідки розрахунків, авансові звіти, результати інвентаризації, акти по грошовій оцінці вкладу засновників, авізо, грошові документи про виплату заборгованості засновникам	Нормативні акти, положення про облікову політику, накази та розпорядження, що стосуються руху дебіторської заборгованості, виписки рішень ради директорів, усні опитування, матеріали внутрішнього контролю, бухгалтерські довідки по податкам і зборам, порядок розрахунку резерву сумнівних боргів

З позиції найбільш загального представлення процесу аудиту виділяють наступні етапи, наведені в *табл. 2*, аудит фінансових активів здійснюється з урахуванням наведеної послідовності.

Загальні етапи аудиту

Етап	Процедура	МСА
1. Підготовчий	Здійснення комплексу робіт з підготовки даних для проведення контролю, визначення об'єктів перевірки, арифметичну та логічну перевірку справжності та вірогідності інформації про господарські факти, підписання договору та планування	МСА 220 «Контроль якості аудиту фінансової звітності» МСА 210 «Узагальнення умов виконання завдань аудиту» МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності» МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики»
2. Проміжний	Здійснення поглибленої оцінки системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю	МСА 520 «Аналітичні процедури»
3. Основний	Здійснення контрольної обробки даних та перевірки інформації різними методами контролю з метою виявлення відповідності або не відповідності господарського факту (операціям), який уже відбувся, передбаченим нормативним документам – законом, кошторисом, квотою, нормою тощо	МСА 500 «Аудиторські докази» МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів»
4. Заключний	Складання звіту про проведену аудиторську перевірку та аудиторського висновку про достовірність перевіреної звітності	МСА 700 «Формування думки та надання звіту щодо фінансової звітності» МСА 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора» МСА 706 «Пояснювальні параграфи та параграфи з інших питань у звіті незалежного аудитора» МСА 710 «Порівняльна інформація – відповідні показники і порівняльна фінансова звітність» МСА 720 «Відповідальність аудитора щодо іншої інформації в документах, що містять перевірену аудитором фінансову звітність»

Планування є обов'язковою умовою для успішного функціонування будь-якого підприємства та найважливішим методологічним принципом аудиту. З метою деталізації загального плану аудиторської перевірки під час проведення аудиту фінансових активів складається програма аудиту.

На початковій стадії аудиту на практиці часто проводиться тестування внутрішнього контролю щодо обліку фінансових активів. Аудиту підлягають насамперед елементи фінансових активів господарюючого суб'єкта. Контроль фінансових активів здійснюють виходячи з їх класифікації.

В ході перевірки операцій з грошима, іншими активами та стану розрахунків особлива увага звертається на дотримання касової дисципліни, наявність записів в касовій книзі і в звітах касира, правильність оформлення прибуткових та видаткових касових документів, повноту і своєчасність оприбуткування грошових коштів, законність списання коштів у витрату по касі, відповідність сум в облікових регістрах.

Аудит і ревізію операцій, проведених на рахунках банку на основі виписок банку та доданих до них документів, доцільно здійснювати в такій послідовності:

- перевірка наявності виписок з кожного банківського рахунку і ланцюжок перехідних залишків у них;
- перевірка якості і достовірності виписок банку, а також наявність додатків до них;
- звірка оборотів і залишків, відображених у виписках банку, із записами в облікових регістрах;
- документальна перевірка записів за рахунками в банку.

При аудиті та ревізії розрахункових операцій проводять звірки залишку заборгованості, яка обліковується в балансі на початок міжревізійного періоду з кожного виду розрахунків, із залишком в облікових регістрах і з актами взаємоперевірки розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Перевірку розрахунків з підзвітними особами доцільно проводити в такій послідовності:

- перевірка порядку видачі коштів під звіт;
- правильність і своєчасність подання підзвітними особами авансових звітів в бухгалтерію;
- перевірка доцільності та законності витрачання грошових коштів;
- перевірка стану обліку підзвітних сум [5].

Завершальний етап аудиту – узагальнення виявлених відхилень в обліку фінансових активів і обґрунтування пропозицій щодо їх усунення.

Організація внутрішнього аудиту є одним з найбільш надійних способів контролю за станом обліку та ефективністю функціонування підприємства. З метою забезпечення власника інформацією про реальний стан справ на підприємстві необхідно створювати службу внутрішнього аудиту. Існування служби внутрішнього аудиту змусить працівників більш сумлінно ставитися до своєї роботи, а таким чином підприємство зможе нарощувати обсяги виробництва і досягти більшого рівня прибутку, який покриватиме витрати на створення служби внутрішнього аудиту.

Завдання внутрішніх аудиторів полягатиме у попередженні виникнення помилок, перекручувань, зловживань; визначенні слабких місць і вживанню заходів по їх підсиленню; встановлення економічної доцільності щодо

здійснюваних господарських операцій; контроль політики підприємства щодо сумнівних боргів; оцінка ризиків та розробка програм щодо їх мінімізації.

Внутрішній аудит фінансових активів має бути органічною частиною політики управління підприємством.

Політика управління фінансовими активами підприємства має складатися з таких основних елементів:

- формування процедури визначення наявності фінансових активів;
- зменшення ризиків у проведенні операцій з фінансами активами;
- визначення принципів здійснення розрахунків з контрагентами;
- виявлення фінансових можливостей надання споживчого кредиту і розробки системи умов кредитування;
- формування системи штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань;
- побудова дієвої системи контролю за рухом фінансових активів.

Ми вважаємо, що внутрішній аудит фінансових активів на підприємстві повинен забезпечувати перевірку:

- правильності відображення розрахунків з контрагентами;
- своєчасності та правильності складання первинних документів;
- правильності визначення вартості, за якою відображатимуть фінансові активи;
- наявності дебіторської заборгованості, дати і причини її виникнення;
- правильності нарахування резерву сумнівних боргів;
- правильності визначення фінансових результатів.

Внутрішній аудитор має особливу увагу звертати на дебіторську заборгованість, враховуючи той факт, що вона становить значну питому вагу у загальній структурі активів, а це вилучені з обігу засоби підприємства. Він повинен встановлювати причину виникнення такої заборгованості, визначати реальність її одержання, контролювати дотримання строків позовної давності, розробляти заходи для її погашення, контролювати нарахування резерву сумнівних боргів, забезпечувати дотримання вимог проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами [6].

Важливим етапом процесу планування внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості є розробка програми проведення перевірки операцій з обліку дебіторської заборгованості із зазначенням характеру, обсягів і термінів запланованих прийомів і способів аудиту. Програма має бути деталізованою.

Програма аудиту дебіторської заборгованості може включати наступні питання:

- перевірка правильності відображення дебіторської заборгованості від реалізації продукції, робіт, послуг;

- перевірка правильності кореспонденцій і відображення операцій з обліку дебіторської заборгованості;
- перевірка правильності відображення результатів операцій з дебіторською заборгованістю в регістрах обліку та формах звітності;
- перевірка правильності нарахування резерву сумнівних боргів у відповідності до облікової політики.

Перевіряючи дебіторську заборгованість необхідно звертати увагу на своєчасність проведення інвентаризації. Термін позовної давності по сумах заборгованості становить 3 роки. По закінченню цього строку заборгованість підлягає списанню. У бухгалтерському обліку прострочена дебіторська заборгованість списується на витрати [7].

Істотне значення для проведення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості і прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами, яка формується на базі даних бухгалтерського обліку.

Доцільною є розробка класифікатора можливих порушень і помилок, ймовірність виникнення яких на підприємстві може бути значною. Несуттєвими є одиничні невеликі відхилення від встановлених вимог. Від систематичності і вагомості впливу на якість залежить класифікація невідповідностей. Кілька невеликих відхилень від вимог, виявлені на підприємстві, можуть бути істотною невідповідністю. Виявлення помилок і невідповідностей є потенціалом для вирішення проблеми за допомогою попереджувальних дій чи коригувань (табл. 3).

Таблиця 3

Класифікатор невідповідностей, які можуть бути виявлені у процесі аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві

№ з/п	Опис невідповідності	Варіант відповіді	
		Так	Ні
1.	Підміна виписок банку або наявність виправлення сум, що засвідчують погашення дебіторської заборгованості		Ні
2.	Незаконне здійснення бартерних операцій для погашення дебіторської заборгованості		Ні
3.	Невідповідність синтетичного і аналітичного обліку дебіторської заборгованості		Ні
4.	Списання крадіжок і недостач за рахунок збільшення дебіторської заборгованості		Ні
5.	Зарахування отриманих сум дебіторської заборгованості на погашення заборгованості інших дебіторів		Ні
6.	Приховування дебіторської заборгованості, за рахунок згорнутого залишку у Балансі		Ні
7.	Неправильна оцінка дебіторської заборгованості	Так	

№ з/п	Опис невідповідності	Варіант відповіді	
		Так	Ні
8.	Неправильний розрахунок суми резерву сумнівних боргів		Ні
9.	Невідповідність сум у первинних документах	Так	
10.	Відсутність або неправильне оформлення договорів, що стали підставою для відвантаження продукції, виконання послуг і стали причиною виникнення заборгованості		Ні
11.	Неправильні кореспонденції при відображенні в обліку		Ні
12.	Неналежність відображеної дебіторської заборгованості підприємству		Ні
13.	Перекручування і шахрайство із сумами дебіторської заборгованості		Ні
14.	Неправильна класифікація дебіторської заборгованості		Ні
15.	Неправильне зарахування заборгованості до валюти Балансу	Так	
16.	Відображення дебіторської заборгованості за фіктивними рахунками неіснуючих клієнтів		Ні

Внутрішній аудитор повинен проводити попередній контроль розрахунків з контрагентами з метою мінімізації невиконання ними зобов'язань. Для цього необхідно розробити систему відбору з урахуванням різних критеріїв і показників. Головними аспектами при прийнятті рішення про співпрацю з контрагентом є:

- репутація потенційного контрагента – суб'єктивна оцінка, яка базується на досвіді попередніх відносин, стані платіжної дисципліни, а також власних спостережень та інформації, отриманої від інших контрагентів;
- надійність фінансового становища – вивчення та аналіз основних показників фінансової звітності контрагента.

Такий контроль дозволить підвищити імовірність погашення боргу і зменшити ризик перетворення заборгованості в безнадійну, що позитивно впливає на діяльність підприємства.

Висновки. Фінансові активи є найбільш ліквідною частиною активів підприємства. Тому інформація про такі активи є дуже важливою для забезпечення стабільної діяльності підприємства та його поточної платоспроможності.

Аудит є важливим знаряддям фінансового менеджменту у процесі підприємницької діяльності. Методика аудиту фінансових активів складається з наступних блоків: мета аудиту, завдання, законодавча та нормативна база, джерела інформації, планування перевірки, прийоми та способи перевірки, робочі документи аудитора та типові порушення. Для ефективного функціонування підприємства важливо здійснювати постійний внутрішній аудит його фінансових активів.

Список використаних джерел

1. Кулаковська, Л. П. Організація і методика аудиту [Текст] : підручник / Л. П. Кулаковська, Ю. В. Піча. – Київ : Каравела, 2012. – 544 с.
2. Аудит (основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) [Текст] : підручник / Нац. центр обліку та аудиту Нац. Академії статистики, обліку та аудиту, Одеська нац. академія харчових технологій, Одеський держ. економ. ун-т; ред.: В. В. Немченко, О. Ю. Редько. – К. : ЦУЛ, 2012. – 540 с.
3. Лозовицький, С. П. Аудит [Текст] : навчальний посібник / С. П. Лозовицький. – Львів : Магнолія 2006, 2011. – 466 с.
4. Петренко, С. М. Аудит: теорія і практика застосування міжнародних стандартів [Текст] : навчальний посібник / С. М. Петренко, І. М. Пальцун. – Львів : Магнолія 2006, 2013. – 520 с.
5. Усач, Б. Ф. Організація і методика аудиту [Текст] : підручник / Б. Ф. Усач, З. О. Душко, М. М. Колос. – Київ : Знання, 2006. – 295 с.
6. Москалюк, Г. О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення та розвитку [Електронний ресурс] / Г. О. Москалюк. – Режим доступу: <http://www.economy. nauka.com.ua/?op=1&z=1899>. – Ефективна економіка.
7. Марусяк, Н. А. Дебіторська та кредиторська заборгованість як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства [Текст] / Н. А. Марусяк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. № 2. – С.139-142.

Шипунова О. В.

Актуальные вопросы аудита финансовых активов

Приведены обобщенная модель информационной базы и этапы аудита финансовых активов. Предложено классификатор типичных нарушений и ошибок, которые могут быть обнаружены в процессе аудита дебиторской задолженности на предприятии.

Ключевые слова: *финансовые активы, аудит финансовых активов, внутренний аудит дебиторской задолженности.*

Shipunova O.

Actual questions of audit of financial assets

The article presents a generalized model of database and audit stages of financial assets. Proposed classifier typical violations and errors that can be detected in the process of auditing accounts receivable in the enterprise.

Key words: *financial assets, financial assets audit, internal audit receivables.*

Шипунова Ольга Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми.